

*Дубик Марія Юрійвна, студентка,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

«Пласт» у контексті громадянського суспільства та громадянської освіти в Україні

У момент, коли ми не спостерігаємо запровадження якісної громадянської освіти в школах та університетах на державному рівні, громадянське суспільство стає ініціатором розвитку громадянської освіти в Україні. Проте як у вимірі державної політики в цій сфері, так і у вимірі громадянського суспільства виникає ризик політизації освіти цього роду. Наприклад, учасники молодіжних організацій від партій вчаться громадянському життю і водночас стають схильними поділяти певні політичні орієнтири [1: 2]. Громадянська освіта, яку іноді надають і суспільно-політичні рухи, також вірогідно буде «ідеологізованою» і позбавленою об'єктивності в контексті висвітлення політичного життя. Взявши за приклад Національну скаутську організацію України «Пласт» (НСОУ «Пласт»), ми можемо розглянути спільноту, що є представником громадянського суспільства і ставить за мету виховання «добрих громадян» [2], як суб'єкт громадянської освіти.

«Пласт» стає цікавим предметом дослідження, беручи до уваги минуле організації, а саме її приналежність до націоналістичного суспільно-політичного руху ХХ ст.. Виникає питання про те, як саме класифікувати українську скаутську організацію зараз – як суспільно-політичну організацію (СПО) чи як організацію громадянського суспільства (ОГС). Визначивши, якою саме формою громадянського суспільства є «Пласт» (СПО чи ОГС), ми наблизимось до відповіді про те, чи є скаутська спільнота суб'єктом громадянської освіти в Україні.

Теоретики громадянського суспільства та дослідники цього феномену часто згадують про громадські асоціації як структурні елементи громадянського суспільства. Організації громадянського суспільства є формальними об'єднаннями громадян, що діють поза сферою держави та бізнесу. Для розуміння організацій такого типу в західній літературі також концептуалізовані такі поняття, як неурядові організації, організацій третього сектору, неприбуткові організації тощо [3: 42-54]. Якщо до ОГС громадянське суспільство відсилає нас майже одразу, то знайти науковий зв'язок між громадянським суспільством та СПР стає важче, враховуючи малий перетин в літературі цієї тематики. На додаток, виникає думка про суперечність цих понять, враховуючи ціннісну конфліктність СПР і прагнення до ціннісної солідарності громадянського суспільства [4: 69]. Все ж суспільно-політичні рухи є формою громадянського суспільства і визначаються як «мережа неформальної взаємодії множини індивідів груп чи об'єднань, які залучені в політичний або

культурний конфлікт та мають спільну колективну ідентичність» [5: 7]. Порівнюючи організації громадянського суспільства та суспільно-політичні організації, можна сказати, що основна відмінність між ними полягає в участі в соціальному конфлікті.

Перед тим як розглянути «Пласт» як суб'єкт громадянської освіти, слід визначити до якого типу форм громадянського суспільства він належить. Заснування «Пласту» датується початком XX ст., коли спільнота існувала в рамках української скаутської військово-патріотичної організації, що поширювала, зокрема патріотичне виховання [6]. В 20-30-ті роки ідея «Пласту» залишалась тією ж, а саме виховання українських громадян у патріотичному дусі. Оскільки така діяльність суперечила політиці тодішнього польського уряду, виникав політичний конфлікт етнонаціонального характеру. «Пласт» був СПО, цілі якої збігалися з цілями патріотично-виховного руху, що полягали в поширенні української національної ідентичності серед молоді, сприянню її залучення до політики незгоди в контексті протистояння з тогочасним польським режимом.

Сучасний «Пласт» не можна назвати СПО, адже виховання українських громадян вже не є тією діяльністю, що вимагає залученості до протистояння з владою. Сучасні скаути об'єднуються на добровільних засадах, утворюють організацію, що здійснює соціальну роботу без отримання прибутку, не будучи частиною державних або партійних структур. Діяльність «Пласту» полягає в патріотичному вихованні, а сучасні виховані програми не передбачають ідеологічної індоктринації, в тому числі націоналістичної. Тож ми можемо зробити висновок про те, що сучасний «Пласт» є організацією громадянського суспільства.

«Пласт» ставить за мету (1) виховання «доброго громадянина». Організація поширює знання, зокрема (2) про права і обов'язки громадян та про (3) діяльність органів державної влади в Україні [7-8]. Скаутське життя передбачає розуміння (4) принципів справедливості та чесності. Найважливішою функцією, яку виконує Пласт в сфері громадянської освіти є залучення молоді до (5) соціальної активності. Пластун (6) усвідомлює себе частиною громадянського суспільства, має розуміння (7) своєї відповідальності за вклад в розвиток української спільноти в цілому. Всі перераховані аспекти є ознаками того, що організація надає громадянську освіту, зокрема згідно з означенням громадянської освіти за С. Рябовим [9-10].

Проте ми не можемо ствердно сказати, що «Пласт» є суб'єктом громадянської освіти повною мірою, хоча й здійснює такі функції. По-перше, існує проблема інклюзивності – «Пласт» «виключає» учасників, що не готові бути постійно залученими до життя спільноти. По-друге, хоча в «Пласті» є представники різних конфесій, а релігійність не є обов'язковим атрибутом пластуна, наявність релігії, що є формально визнаною як такою, яку «сповідує» організація і цінності якої поширює, стає на заваді розуміння «Пласту» як повноцінного суб'єкта громадянської освіти.

Список використаних джерел:

1. Рябов С. Г. Громадянська освіта і її роль у демократизації українського суспільства / С. Г. Рябов. // Освіта для демократії. - 1999. - 11 листопада. - С. - Зібрано в зшитку: Публікації про НаУКМА, 1999.
2. Про Пласт [Електронний ресурс] // Пласт. – URL.: <https://www.plast.org.ua/about/>
3. Fovler A. Development NGOs / Edwards, M. (ed.), The Oxford Handbook of Civil Society // Oxford University Press. – 2011. – pp. 42-54.
4. Della Porta, D., and Diani, M. Social movements and civil society / Edwards, M. (ed.), The Oxford Handbook of Civil Society // Oxford University Press. – 2011. – pp. 68–80.
5. Diani M. The concept of social movement // The Sociological Review. –1992. – pp. 1–25.
6. Про Пласт: історія [Електронний ресурс] // Український Пласт, Офіційна сторінка конференції пластунів в Україні. – URL: <https://plast.org/about/#1>
7. Програма УПН [Електронний ресурс] // Крайова Булава УПН. – URL: Проби УПН (plast.org.ua)
8. Програма УПЮ [Електронний ресурс] // Крайова Булава УПЮ. – URL: Проби УПЮ (plast.org.ua)
9. Рябов С. Г. Особливості громадянської освіти у формуванні політичної культури перехідного суспільства / С. Г. Рябов // Наукові записки НаУКМА. - 2004. - Т. 31 : Політичні науки. - С. 54-64
10. Концепція політичної освіти в Україні / [Дем'янчук О., Жадан І., Кальшин Г., Рябов С. та інші] – URL: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=976003974>

***Коваленко Роман Олександрович, студент,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»***

Ціннісні характеристики українського громадянського суспільства

Мета дослідження - на основі емпіричного матеріалу перевірити характеристики українського громадянського суспільства, виокремити основні ціннісні риси його членів та проаналізувати його інтереси.

Розглянуто головні сучасні підходи до визначення громадянського суспільства. Зокрема, інституційний та культуралістський [3: 123-125]. Для вивчення основних характеристик громадянського суспільства було використано визначення Сергія Рябова, яке дозволило об'єднати різні підходи до визначення громадянського суспільства[2: 259]. Емпіричною базою для наукової роботи було опитування ціннісних орієнтацій українців, яке відбулось в березні 2019 року (1200 респондентів)[1]. Було проаналізовано дві групи респондентів - “членів громадянського суспільства” та інших “громадян” (які, у свою чергу, були поділені на